

Gehechtheid jongeren aan democratie groeit als ze ouder worden

De ontwikkeling van democratische waarden onder jongeren staat volop in de aandacht. Er is echter weinig over die ontwikkeling bekend. Daarom is het onderzoek 'Adolescentenpanel Democratische Kernwaarden en Schoolloopbanen' (ADKS) in het leven geroepen. Met een verrassende uitkomst: jongeren blijken naarmate ze ouder worden steeds positiever ten opzichte van onze democratie te staan.

Tekst
Marco van den Berg

Foto: Hans Slegers

Zeer positief is dat jongeren massaal gehecht zijn aan onze representatieve democratie

Het ADKS is een initiatief van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, ProDemos, het Sociaal en Cultureel Planbureau en de Universiteit van Amsterdam (UvA). De afgelopen zes jaar heeft een UvA-team van tien onderzoekers – van hoogleraren tot promovendi – het onderzoek uitgevoerd. Twan Huijsmans is een van die onderzoekers. “Al tijdens mijn studie sociologie was ik zeer geïnteresseerd in allerlei vormen van ongelijkheden in onze samenleving. Mijn eigen onderzoek gaat dan ook over ongelijkheden in politieke opvattingen.”

Het ADKS-onderzoek brengt in kaart hoe jongeren denken over politiek, democratie en burgerschap. “En dan vooral hoe die opvattingen zich ontwikkelen gedurende de middelbare school. Je hoort geluiden dat jongeren zich zouden afkeren van de democratie of dat ze het niet meer belangrijk zouden vinden om in een democratie te leven. Om dat goed te kunnen onderzoeken hebben we duizenden leerlingen op tientallen scholen door heel Nederland gevolgd, vanaf klas 1 tot in het jaar van hun eindexamen.”

Nauwkeurige selectie

Met een nauwkeurige selectie van scholen wilden de onderzoekers een zo representatief mogelijk beeld krijgen. “De deelnemende scholen zijn verspreid over alle regio's in Nederland. Ook onderwijsniveaus en denominaties waren belangrijke criteria. We wilden kunnen zien of er verschillen zijn tussen bijvoorbeeld stad en platteland, of vmbo en vwo.”

Zes jaar geleden werden de deelnemende leerlingen – allemaal in klas 1 – voor het eerst ondervraagd. Het onderzoeksteam trok het hele land door om de enquête af te nemen.

“We wilden het de scholen zo makke-

>>

Havo- en vwo-leerlingen hebben in zeer sterke mate aangegeven dat ze gaan stemmen als ze 18 jaar zijn. Bij vmbo-leerlingen ligt dat substantieel lager

Twan Huijsmans

lijk mogelijk maken. Ze hoefden alleen de leerlingen samen te brengen in een lokaal, wij namen tablets mee waar de vragenlijst op stond. We vroegen hun bijvoorbeeld hoe belangrijk ze democratie vinden, wat de grootste problemen in Nederland zijn, of ze gaan stemmen als ze 18 zijn en wie de wetten zou moeten maken.”

Elk jaar keerde het team terug naar de scholen en gaf dezelfde leerlingen een vragenlijst. “Op de vmbo’s zijn we vier jaar geweest, bij havo vijf jaar en bij het vwo zijn we vorig jaar voor de zesde keer geweest. Zo konden we mooi de ontwikkeling zien van deze leerlingen.”

De vorm van burgerschapsonderwijs

Ook schoolleiders en leraren werden bevraagd over hoe de school het burgerschapsonderwijs vorm geeft. “Niet alleen willen we de ontwikkeling bij de leerling onderzoeken, zeker zo interessant is het om te kijken welk effect burgerschapsonderwijs daarop heeft. De eerste vraag blijft hoe opvattingen van jongeren over bijvoorbeeld de democratie zich ontwikkelen. Pas als we al die patronen en trends helemaal goed in kaart hebben gebracht, kunnen we kijken naar hoe dat verschilt tussen verschillende typen scholen.”

De onderzoeksmethodologie van het ADKS-project verschilt van een ander onderzoek naar burgerschap: het International Civic and Citizenship Education Study (ICCS). “Het grootste verschil is dat wij dezelfde groep leerlingen jarenlang volgen, dat doet het ICCS niet. Al heeft het ICCS wel een grotere steekproef. Een ander verschil is dat ICCS

een internationaal onderzoek is dat landen en onderwijssystemen met elkaar vergelijken kan. Beide onderzoeken vullen elkaar dus mooi aan.”

Leerlingen zijn zeer gehecht aan onze democratie...

Het verzamelen van de data is afgerond en afgelopen september verscheen het laatste ADKS-rapport. Welke conclusies konden Huijsmans en de andere onderzoekers trekken? “Zeer positief is dat jongeren massaal gehecht zijn aan onze representatieve democratie en dat die gehechtheid sterker is naarmate ze ouder worden. In de media en politiek zijn er zorgen dat jongeren zich afkeren van de democratie, maar dat zien wij dus niet terug in onze resultaten. Het omgekeerde lijkt waar te zijn. We zien ook dat ze meer over politiek gaan praten naarmate ze ouder worden.”

Het onderzoeksteam heeft ook gekeken naar specifieke onderdelen van democratie. “We hebben aan de leerlingen gevraagd of ze liever een sterke leider (met meer macht dan nu) zouden willen. In de eerste klas is die behoefte al laag en en het daalt daar-

Foto: Hans Slegers

De volgende stap in ons onderzoek is om de data te vergelijken met hoe een school burgerschapsonderwijs invult

na. Daarnaast ontwikkelen leerlingen meer steun voor het recht op demonstreren. De scheiding der machten tussen rechters en politiek vinden ze onverminderd erg belangrijk.” Dat is het goede nieuws.

...maar er is vanaf begin klas 1 een duidelijk verschil tussen groepen jongeren.

Er is ook een zorgwekkende conclusie. “Havo- en vwo-leerlingen hebben in zeer sterke mate aangegeven dat ze gaan stemmen als ze 18 jaar zijn. Bij vmbo-leerlingen ligt dat substantieel lager. Wellicht komt dat omdat de eerste groep meer politiek zelfvertrouwen heeft, meer begrijpt hoe de democratie en rechtsstaat werken en hier meer hierover met hun ouders praat. Dat zou overeen komen met onderzoeken onder volwassenen, daar zie je die tweedeling op basis van opleidingsniveau ook.”

Een andere conclusie is dat jongeren op de middelbare school steeds meer politiek volwassen worden, er is een duidelijke leercurve. “Bij alle leerlingen – dus ook de vmbo’ers – groeit tijdens hun middelbare schooltijd de gehechtheid aan onze democratie. Ze kunnen steeds beter de politiek begrijpen en voor zichzelf bepalen welke democratische waarden zij het belangrijkst vinden. Aandacht geven aan het onderwerp helpt. Alleen blijft het verschil tussen havo/vwo en vmbo in stand. Blijkbaar gebeurt er iets in de socialisatie van kinderen voordat ze naar de middelbare school gaan.”

Volgende stap in het onderzoek

“In een democratie wil je dat iedere stem even goed wordt gehoord. Uit ons onderzoek blijkt dat een deel van de jongeren minder geneigd is te gaan stemmen of zich politiek uit te spreken.” Burgerschapsonderwijs is niet de oorzaak

van die verschillen, maar het lijkt er op dit moment ook niet voor te kunnen zorgen die verschillen kleiner te maken. “Daarom is de volgende stap in ons onderzoek om de data te vergelijken met hoe een school burgerschapsonderwijs invult.

De ondervraagde leraren en schoolleiders hebben in hele grote mate aangegeven dat ze burgerschapsonderwijs heel erg belangrijk vinden. En dat het niet alleen in bepaalde vakken, zoals maatschappijleer, aan de orde moet komen maar door de school heen wordt uitgedragen. Belangrijke doelen zijn bevorderen van acceptatie, respect voor anderen, denken om een eigen mening te kunnen vormen over belangrijke maatschappelijke thema’s.

Scholen vullen burgerschapsonderwijs op verschillende manieren in. Wat wij de komende jaren gaan doen is kijken naar de aanpak van een school en daar de data van de leerlingen naast leggen. Heeft de aanpak invloed op hoe leerlingen binnen die school zich dus ontwikkelen? Worden die verschillen tussen de groepen kleiner of niet. Hopelijk kunnen we daarmee inzichten opdoen in hoe we alle groepen evenveel stem geven.”

Meer weten over ADKS? Scan de QR-code voor meer informatie en neem een kijkje.

